

N:o 14.

Ank. till Riksd. kansli den 5 maj 1908 kl. 3 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 4 mom. 9 och § 5 mom. 10 tryckfrihetsförordningen äfvensom till införande i förstnämnda § af tillagda mom. 13 och 14, dels ock väckt motion om ändring af 4 § 9 mom. tryckfrihetsförordningen.

Till konstitutionsutskottets handläggning hafva båda kamrarna hänvisat Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna proposition n:o 132 jämte ett i anledning af densamma inom Andra Kammaren afgifvet yttrande. Uti nämnda proposition har Kungl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

Förslag

till

ändrad lydelse af § 4 mom. 9 och § 5 mom. 10 tryckfrihetsförordningen äfvensom till införande i förstnämnda § af tillagda mom. 13 och 14.

§ 4.

9:o. Den som, medan förordnande om kvarstad å tryckt skrift är gällande, med vetskap om förordnandet utsprider eller låter utsprida skriften, straffes med böter från och med trettiofire riksdaler sexton skillingar till

och med trehundra-tre-tio-tre riksdaler sexton skillingar eller med fängelse från och med en månad till och med ett år. Samma lag vare, där någon med vetskap om att tryckt skrift förklarats konfiskerad utsprider eller låter utsprida skriften.

Hvad nu är stadgadt äge ej tillämpning i det fall, att ansvar äger rum enligt 14 mom. denna §.

Rubbnings af kvarstad, som ej innefattar straffbart utspridande, ungälles enligt allmän lag.

13:o. Vid sådan afdelning af krigsmakten, som ställes eller är ställd på krigsfot, äge jämväl högste befälhafvaren den rätt att förordna om indragning, hvarom i 12 mom. sägs; och förhåles med pröfning, huruvida förordnandet skall äga bestånd, på sätt där är stadgadt.

14:o. Den som, medan sådant förordnande om indragning af skrift, hvarom nu sagts, är gällande, med vetskap om förordnandet utsprider eller låter utsprida skriften vid trupp eller å flottans fartyg, straffes, där han lyder under strafflagen för krigsmakten, efter nämnda lag, men eljest med böter från och med trettiotvå riksdaler sexton skillingar till och med trehundra-tre-tio-två riksdaler sexton skillingar eller fängelse från och med en månad till och med ett år.

§ 5.

10:o. Om laga domstol för åtal å förbrytelse, som omförmäles i 4 § 9 mom., så ock för åtal jämlikt 4 § 14 mom. mot någon, som ej lyder under strafflagen för krigsmakten, gälle hvad i allmän lag sägs.

Åtal jämlikt 4 § 14 mom. mot någon, som lyder under strafflagen för krigsmakten, skall tillhöra krigsdomstols upptagande; och tillämpas i ty fall hvad om rättegången vid sådan domstol är eller varder stadgadt, dock att underställning alltid skall äga rum på sätt förut är sagdt.

För det slutliga antagandet af ofvannämnda förslag förutsättes, att i § 4 infördes ett tillagdt mom. 12 i enlighet med det förslag, som af 1906 års Riksdag antagits att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, så lydande:

12:o. Anträffas vid trupp eller ombord å flottans fartyg skrift, hvilken uppenbarligen åsyftar att utplåna känslan af plikter mot foster-

landet eller att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräfvä krigslydnaden må, ehvad skriften synes straffbar eller icke, indragning ske af de exemplar af skriften, som vid truppen eller å fartyget anträffas. Den, som vid truppen eller å fartyget högsta befälet utöfvar, äger omedelbart vidtaga nödig åtgärd för hindrande af sådan skrifts spridande inom truppen eller å fartyget under tid, som åtgår, till dess förordnande om indragning kan af honom utverkas. Förordnande om indragning meddelas å ort utom Stockholm af chefens för Justitiedepartementet ombud samt i Stockholm af den eller de personer, som nämnde departementschef för detta ändamål tillsatt. Förordnandet skall genast af befälet verkställas, men varde ofördröjligen af den, som meddelat det, anmaldt hos tryckfrihetskommittén; och ankomme på kommittén att pröfva, huruvida förordnandet skall äga bestånd.

Tillsättas för Stockholm flera personer med befogenhet, som nu är sagd, varde för enhvar af dem angifvet hans verksamhetsområde.

I sammanhang med förenämnda proposition har utskottet till behandling förehaft en inom Första Kammaren af herr *K. H. Bergendahl* väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 43, däruti hemställes, att Riksdagen måtte för sin del antaga såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till lydelse af 4 § 9 mom. i tryckfrihetsförordningen:

Motion.

»Den, som, medan förordnande om kvarstad å tryckt skrift är gällande, med vetskap om förordnandet säljer eller annorledes sprider skriften, straffes med böter från och med femtio till och med femhundra kronor eller fängelse i högst sex månader.

Utgifver någon, medan förordnande om kvarstad å tryckt skrift är gällande, med vetskap om förordnandet ånyo af trycket sådana stycken af skriften, som föranlett kvarstaden, straffes som ofvan sägs, och gälle i fråga om ansvar för den nya skriftens innehåll hvad om tryckt skrift i allmänhet i denna lag stadgas.»

De skäl, som ligga till grund för den kungl. propositionen innefattas uti ett af chefen för justitiedepartementet i statsrådet den 3 april 1908 till protokollet afgifvet yttrande, så lydande:

**Motiven till
K. M:s pro-
position.**

»Vid granskning af det förslag till ny strafflag för krigsmakten, hvilket ligger till grund för propositionen i ämnet till innevarande års Riksdag, blef inom högsta domstolen med styrka framhållet, att lagstiftningsåtgärder borde ofördröjligen vidtagas till stäffande af den fosterlandsfientliga agitation, som genom spridande af tryckta skrifter sker bland värn-

pliktige och öfrigt manskap vid krigsmakten. För denna fråga, som jag ansåg mig icke böra närmare behandla vid det tillfälle, då Eders Kungl. Maj:t på min föredragning beslöt aflåtandet af nyssnämnda proposition, anhåller jag nu att få påkalla Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet.

Till en början torde det då tillåtas mig att redogöra för gällande ansvarsbestämmelser i fråga om spridande af tryckt skrift och för de särskilda önskemål i afseende å lagstiftarens ingripande, hvilka inom högsta domstolen uttalats.

*T. F. O:s
ansvarsbe-
stämmelser
om spridning
af tryckt
skrift.*

Hufvudstadgandet i fråga om ansvar för utspridande af tryckt skrift innehålles i § 4 mom. 9 tryckfrihetsförordningen. Enligt detta mom. är dock utspridaren förfallen till ansvar allenast om skriften vid utspridningen är konfiskerad eller belagd med kvarstad. Däremot är han straffri, om han i brottslig afsikt utsprider en ännu icke med kvarstad belagd skrift, äfven om denna sedermera konfiskeras. Och då det vidare heter, att utspridare är 'till samma ansvar som författaren förbunden', torde häraf följa att den, som utsprider en redan med kvarstad belagd, men ej konfiskerad skrift, icke kan fällas till ansvar för själfva utspridningen, med mindre skriften sedermera blir förklarad brottslig. Inträffar ej denna förutsättning, kan utspridaren fällas blott för rubbning af kvarstaden, efter allmän lag.

I öfrigt har tryckfrihetsförordningen — fränsetdt hvad som må anses gälla beträffande spridning af utomlands tryckta skrifter — ej stadgat straff för utspridande af annan skrift än sådan, hvarå boktryckarens namn, tryckningsorten eller året icke finnas utsatta. Föryttrare af dylik skrift är jämlikt § 1 mom. 12 förfallen till böter och skall tillika, om skriften åtalas, stånda författareansvar. Dock inträder sådant ansvar allenast om boktryckaren eller författaren icke kan upptäckas. Under sådan förutsättning sker alltså en öfverflyttning af författareansvaret från boktryckaren eller författaren till föryttraren, och om något ansvar för delaktighet i brott kan här ej vara tal i annan mening än att ju, när flera föryttrat samma skrift, bestraffning blir att ådöma en hvar af dem. Annorlunda i det fall, hvarom förnäles i § 4 mom. 9. Där drabbar straffet såväl utspridaren som den, hvilken enligt de vanliga reglerna har att bära författareansvaret. Sistnämnda moment innefattar således ett verkligt undantag från den eljest i tryckfrihetsförordningen tillämpade grundsats, att allenast en af de personer, som i olika egenskaper medverkat till tryckt skrifts utgifning och distribuering, därför ställes till ansvar. Det kan förtjäna anmärkas, att blott ännu ett sådant undantag finnes, nämligen bestämmelsen i § 1 mom. 5 att, när en brottslig skrift ut-

gifvits från ett icke behörigen anmaldt tryckeri, boktryckaren och författaren äro underkastade lika straff och ansvar för skriftens innehåll och skrifart.

I 69 och 72 §§ af den föreslagna nya strafflagen för krigsmakten stadgas straff bland annat för den, som medelst utspridande bland krigsfolket af egen eller annans skrift uppmangat eller annorledes sökt förleda till uppror eller till ohörsamhet mot förmans eller öfverordnads befallningar i tjänsten eller sökt upphetsa till ovilja mot krigstjänsten. Inom högsta domstolen har nu framhållits angelägenheten af, att bestämmelserna i dessa §§ blefve tillämpliga å brottslig tryckt skrift, utan hänsyn till huruvida skriften före eller efter utspridningen i laga ordning förklarats brottslig. Och enligt hvad ett justitieråd ansett skulle detta lämpligen kunna vinnas därigenom, att straffet för delaktighet i förbrytelser emot tryckfrihetsförordningen utsträckes icke blott till de fall, då brottslig skrift sprides innan den blifvit belagd med kvarstad eller konfiskerats, utan till hvarje annan delaktighet i förbrytelse, som föröfvas genom tryckt skrift. Det har i sammanhang härmed betonats, att garantierna för att straff skall följa å en enligt lag brottslig skrift böra väsentligen förstärkas, i hvilket afseende erinrats om de tid efter annan afgifna förslag till förbättring af jurymannainstitutionen.

Vidare har anmärkts att reglerna för kvarstad borde kunna förklas och göras mera effektiva. Särskildt syntes, enligt ett justitieråds mening, vederbörande befälhafvare böra erhålla myndighet att i vissa fall belägga skrift af uppenbarligen brottsligt innehåll med kvarstad, under åliggande för befälhafvaren att genast öfverlämna skriften till justitieministern eller justitiekanslern, som hade att med anledning af kvarstaden meddela föreskrift. I enahanda syfte hafva två andra ledamöter af högsta domstolen erinrat om den redan tidigare gjorda hemställan att, åtminstone i krigstid eller då fara för krig hotar, själfständig befälhafvare måtte berättigas att belägga tryckt skrift med kvarstad, äfvensom att under samma förhållanden möjlighet måtte beredas till snabbare och mera effektiv behandling af ifrågavarande förbrytelser än tryckfrihetsförordningen medgifver. Slutligen har ock påpekats, att åtal för det i lagförslagets 69 och 72 §§ åsyftade brottsliga utspridandet endast i sällsynta undantagsfall — nämligen då skriften ej är tryckt — kommer att tillhöra krigsdomstols upptagande.

Innan jag går vidare, torde jag få erinra, att ett förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningen, hvilket just afser att möjliggöra ett kraftigare ingripande mot den fosterlands- och försvarsfientliga agitationen, af 1906

Högsta domstolens utlåtande öfver förslag till strafflag för krigsmakten.

*1906 års hvi-
lande för-
slag till
ändring i
T. F. O.*

års Riksdag antagits att hvila till vidare grundlagsenlig behandling. Enligt detta förslag skola särskilda ombud, med uppgift att vaka öfver skrifers allmängörande och med rätt att förordna om kvarstad, kunna tillsättas äfven utom tryckningsorterna, t. ex. å sådana platser, där krigsfolk är samladt. Straffen skärpas för boktryckares uraktlåtenhet att genast aflämna exemplar af tryckt skrift till chefen för justitiedepartementet eller hans ombud eller att å skriften utsätta sitt namn, tryckningsorten och årtalet. Vidare gifver förslaget — i ett till § 4 lagdt nytt mom. 12 — befogenhet åt departementschefens ombud eller, i Stockholm, särskildt för ändamålet tillsätta personer att, när en skrift af anarkistiskt innehåll anträffats vid trupp eller å flottans fartyg, förordna om indragning af de exemplar utaf skriften, som kunna öfverkommas vid truppen eller å fartyget. Dylikt förordnande, som skall underställas tryckfrihetskommitténs pröfning, må meddelas så snart skriften uppenbarligen åsyftar att utplåna känslan af plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräfvat krigslydnaden, äfven om skriften icke synes straffbar. Och i afbidan på att förordnande om indragning kan utverkas, äger den, som vid truppen eller å fartyget utöfvar högsta befälet, vidtaga nödig åtgärd för hindrande af skriftens spridande inom truppen eller å fartyget. Förslaget innefattar ock sådan ändring i § 3 mom. 7 tryckfrihetsförordningen, att detta mom. bringas till öfverensstämmelse med 10 kap. 14 § strafflagen.

Det torde vara oförnekligt, att omförmälda hvilande förslag skall, om det varder slutligen godkändt, verksamt bidra till hämmande af nu åsyftade samhällsfarliga skrifers spridning. Och särskildt synes mig kunna påstås, att det inom högsta domstolen framhäfda behovet af snabbare och mer effektiva kvarstadsåtgärder skall, såvidt fråga är blott om rent faktiska hinder för skrifers spridning, genom det nya indragningsinstitutet och förslagets bestämmelser i öfrigt blifva i allt väsentligt tillgodosedt.

I den mån *kvarstad* utgör förutsättning för att spridning af en skrift skall medföra straff, kommer naturligtvis den ökade möjligheten att snabbt belägga med kvarstad äfven att inverka på frågan om utspridares kriminella ansvarighet. Men ett förordnande om *indragning* har, enligt förslaget, i sådant hänseende icke någon betydelse, ej heller innebär förslaget någon direkt ändring i gällande bestämmelser om straff för utspridare af tryckt skrift. Det torde således vara i främsta rummet angeläget att tillse, om och i hvad mån tryckfrihetsförordningen kan böra ändras i syfte att utspridares straffskyldighet må vidgas utöfver de nu genom § 1 mom. 12 och § 4 mom. 9 fastställda gränser.

I högsta domstolen har, såsom redan nämnts, blifvit ifrågasatt, att ansvarigheten för tryckt skrifts innehåll skulle bestämmas enligt straffrättens allmänna regler om delaktighet i brott. Tillämpas dessa regler å förbrytelse, begången genom tryckt skrift, kommer ansvar att drabba ej blott skriftens författare utan, jämte honom, alla andra, som bidragit till skriftens utgifvande och spridning — förutsatt naturligtvis, att de vanliga subjektiva villkoren för straffbarhet äro för handen. Det kunde alltså synas, som om en dylik ändring af tryckfrihetsförordningens bestämmelser vore det enklaste och mest verksamma medlet att med straff åtkomna utspridaren i alla de fall, da sådant kan anses erforderligt.

Emellertid torde allvarliga betänkligheter möta mot att på antydda sätt omlägga vår rätts principer rörande bestraffningen af pressdelikt. I själfva verket skulle nämligen den ifrågasatta förändringen innebära ett öfvergifvande af hela det system i fråga om ansvarigheten för tryckt skrifts innehåll, som hos oss oafbrutet tillämpats allt sedan 1766 års tryckfrihetsförordning, och medföra förlusten af alla de praktiska företräden, som detta — det successiva och uteslutande systemet — med fog anses äga framför det allmänrättsliga. Någon jämförelse mellan dessa system torde nu ej behöfva af mig uppdragas. En utförlig sådan återfinnes såväl i 1871 års konstitutionsutskotts memorial med förslag till ny tryckfrihetsförordning som i det af Kungl. Maj:t år 1887 för Riksdagen framlagda förslaget till ny tryckfrihetslag. Jag erinrar blott, att båda dessa förslag, liksom äfven de af konstitutionsutskottet vid riksdagarna 1869 och 1872 utarbetade, bibehöllo det nu gällande systemet. Och jag kan obetingadt instämma i hvad vid föredragning inför Kungl. Maj:t af 1887 års förslag yttrades utaf dåvarande chefen för justitiedepartementet, när han sade sig högeligen betvifla, att man skulle vara benägen inlåta sig på ett annat ansvarighetssystem, hvars verkningar äro för allmänheten okända och oberäkneliga och som därför säkerligen skulle mötas af en ganska förklarlig misstro.

Hvad angår önskemålet om bättre garantier för att straff skall följa å en enligt lag brottslig skrift, må det påpekas, att frågan om en förändring af jurymannainstitutionen genom enskildt initiativ framlagts till pröfning för innevarande års Riksdag. Att helt utesluta medverkan af jury i tryckfrihetsmål synes mig icke vara att tänka på.

Jag anser mig sålunda icke böra föreslå någon principiell ändring i tryckfrihetsförordningens bestämmelser om ansvarigheten för tryckt skrifts innehåll och om den process, däri ansvaret utkräfvcs. Men det är dock förtjänt af öfvervägande, huruvida icke, med bibehållande af det bestående systemet i öfrigt, ett undantag borde göras för den händelse, att någon som

*Bör ändring
ske i T. F. O:s
ansvarighets-
system och
processord-
ning ang.
tryckt
skrifts inne-
håll?*

lyder under strafflagen för krigsmakten genom tryckt skrift begår brott af det slag, som föranledt de inom högsta domstolen gjorda uttalandena. Genom ett stadgande i tryckfrihetsförordningen skulle denna grundlag sättas utom tillämpning i dylikt fall, där i stället såväl strafflagen för krigsmakten med dess bestämmelser om delaktighet uti ifrågavarande brott som processen vid krigsdomstol borde komma till användning.

En dylik ordning torde dock näppeligen låta sig genomföra. Den kan synas antaglig, då man fäster uppmärksamheten blott å ett sådant fall, där såväl författaren som samtliga utspridare lyda under strafflagen för krigsmakten och skriften, på sätt i § 4 mom. 12 af det hvilande grundlagsförslaget närmare angifves, uppenbarligen utgör ett angrepp mot fosterlandets värnkraft. Men så snart någon af dem, hvilka medverkat till skriftens utgifning och spridning, står utanför den militära strafflagens giltighetsområde, eller då skriften är af en allännare syftning, måste de stötande inkonsekvenserna, den skarpa skillnaden mellan å ena sidan tryckfrihetsförordningens successiva ansvarighetssystem och juryförfarande, å den andra krigslagarnas delaktighetsregler och processordning bjärt träda i dagen.

Att, såsom man påpekat, krigslagsstiftningen i Norge både materiellt och processuellt gäller äfven brott, begångna genom tryckt skrift, synes ej kunna med fog åberopas till stöd för en motsvarande ordning hos oss. Det är nämligen att märka, att den norska allmänna rätten icke känner någon sådan säregen reglering af tryckfrihetsbrotts bestraffning, som vår tryckfrihetsförordning uppvisar.

*Departement-
chefens för-
slag.*

Resultatet af min hittills lämnade utredning kan alltså sammanfattas däri, att ett utsträckt och mera verksamt straffskydd mot spridning af tryckta skrifter icke bör sökas i en mer eller mindre genomgripande förändring i tryckfrihetsförordningens ledande grundsatser rörande ansvarigheten för tryckt skrifts innehåll och pröfningen af innehållets laglighet.

Däremot håller jag före, att åtskilligt kan vinnas genom att för vissa fall belägga utspridandet af tryckt skrift med särskildt straff. Förutsättning för utspridarens straffbarhet skulle då vara, att utspridandet sker under vissa yttre, för utspridaren kända omständigheter, hvilka måste låta honom inse att hans förfarande står i strid mot rättsordningen, äfven om han är okunnig om skriftens innehåll.

En naturlig utgångspunkt för en lagstiftning i denna riktning erbjuder stadgandet i § 4 mom. 9 om ansvar för den, hvilken utsprider en i laga ordning med kvarstad belagd eller konfiskerad skrift. För närvarande är, såsom jag redan nämnt, en sådan utspridare förbunden till samma ansvar

som författaren. Giltiga skäl att sålunda likställa utspridare och författare torde dock ej föreligga. Om utspridaren ej känner skriftens innehåll, kan han icke, låt vara att han äger vetskap om kvarstaden eller konfiskationen, anses skyldig till ett brott af samma art som författarens. Riktigare synes mig vara att, i likhet med 1810 års tryckfrihetsförordning och 1887 års proposition, stadga särskildt straff för utspridare af skrift, hvarom i § 4 mom. 9 är fråga. Straffet kommer då att tillämpas i hvarje fall, då skriften var, utspridaren veterligen, vid utspridningen belagd med kvarstad, äfven om innehållet sedermera icke förklaras brottsligt. Ansvaret torde böra drabba en hvar, som utsprider eller låter utsprida skriften i fråga, och straffmättet synes kunna bestämmas till böter från och med 50 till och med 500 kronor eller fängelse från och med en månad till och med ett år.

Af en dylik ändring i § 4 mom. 9 skulle ock följa, att ett åtal jämlikt samma mom. icke komme att behandlas i juryprocessens former. Med nuvarande affattning af lagrummet synas öfvervägande skäl tala för den mening, att juryförfarandet måste tillämpas mot utspridaren.

Jag torde böra nämna, att vid nu pågående riksdag blifvit väckt motion om ändring af § 4 mom. 9 i den riktning, jag sålunda anser mig böra förorda.

Om en kvarstadsåtgärd på nu antydda sätt gör utspridandet af den kvarstadsbelagda skriften till ett brott, ligger den tanken nära att tillmäta en liknande betydelse åt sådant förordnande om indragning, som det hvilande grundlagsförslaget vill införa i vår tryckfrihetsrätt. I själfva verket torde ock synnerligen starka skäl tala för att jämväl till indragningsförordnandet anknyta en straffsanktion. Antages det hvilande förslaget utan ett dylikt tillägg, kan en skrift, om hvars indragning vid truppen blifvit förordnad, fortfarande ostraffadt där utspridas. Dag efter dag kan utspridandet upprepas, kanske af någon bland krigsmanskapet, i uppenbart trots mot befälet och i dess åsyn: befälet har att uppsamla de exemplar af skriften, som anträffas, men utspridaren kan ej åtkommas med straff. Det synes mig klart, att ett sådant tillstånd måste lända till allvarligt men för disciplinen.

Jag vill alltså föreslå, att straff stadgas för den som, medan förordnande om indragning af skrift är gällande, med vetskap om förordnandet utsprider eller låter utsprida skriften vid trupp eller å flottans fartyg. Utspridandet bör blifva straffbart, äfven om det sker vid annan afdelning af krigsmakten än den, som förordnandet afser, och ehvad utspridaren lyder under strafflagen för krigsmakten eller ej. Brottets säregna beskaffenhet torde dock här motivera, att tryckfrihetsförordningen beträffande ansvaret för den, hvilken lyder under nyssnämnda lag, blott hänvisar dit, medan för

annan utspridare tryckfrihetsförordningen själf utsätter straffet. Den tendens hos skriften, som enligt det hvilande förslaget förutsättes för indragningsbeslutet, samt den omständighet, att beslutet gäller allenast skriftens spridning vid trupp eller å flottans fartyg, alltid skall af befälet verkställas och oftast torde framstå såsom en bekräftelse af åtgärder, hvilka befälet förut vidtagit, måste, synes det mig, gifva utspridandet karaktären af en militär förbrytelse, så snart utspridaren lyder under strafflagen för krigsmakten.

För den, hvilken ej lyder under nyssnämnda lag, torde straffskalan böra blifva densamma, som jag ansett kunna stadgas i § 4 mom. 9 tryckfrihetsförordningen. Motsvarande latitud i den militära strafflagen bör gifvetvis upptaga disciplinstraff i stället för böter, men kan i fråga om fängelsestraff öfverensstämma med omförmälda grundlagsstadgande. Därjämte torde en höjning af straffet, exempelvis till straffarbete i högst ett år, böra vara möjlig, om brottet sker i krigstid eller eljest vid afdelning af krigsmakten, som ställes eller är ställd på krigsfot.

Anmärkas må, att den vetskap om indragningsbeslutet, som skulle utgöra villkor för utspridares straffbarhet, lär i fråga om krigsmanskapet få anses förefinnas, om befälhafvaren vid den trupp, till hvilken utspridaren hör, kungjort förordnandet på sätt i allmänhet äger rum med gifna order.

De interimistiska åtgärder, som befälhafvare enligt det hvilande förslaget äger vidtaga till hindrande af skrifts spridning, torde icke böra tillmätas betydelse för utspridares ansvarighet. Först efter det formligt förordnande om indragning meddelats, skulle utspridandet blifva straffbart. Det lär då finnas påkalladt, att vid sådan afdelning af krigsmakten, som ställes eller är ställd på krigsfot, jämväl högste befälhafvaren äger rätt att meddela dylikt förordnande. En bestämmelse härom synes lämpligen kunna införas i ett tillagdt mom. 13 i § 4, hvarefter stadgandet om utspridares ansvar skulle följa i ett ytterligare mom. 14.

Gifvet är att jury icke skulle komma att medverka vid bedömandet af nu ifrågavarande nya brott. Och i det fall, att utspridaren lyder under strafflagen för krigsmakten och följaktligen ansvaret är att bestämma enligt denna lag, synes det äfven naturligt, att målet upptages af vederbörande krigsdomstol och handlägges enligt rättegångsordningen vid sådan domstol. Liksom i andra tryckfrihetsmål torde dock utslaget böra underställas hofrättens — i detta fall krigshofrättens — pröfning.

Skulle det någon gång inträffa, att en skrift utsprides, som både gifvit anledning till ett förordnande om indragning och är kvarstadsbelagd eller konfiskerad, lär det för utspridning af kvarstadsbelagd eller konfiskerad skrift stadgade ansvar böra inträda allenast subsidiärt. I § 4 mom. 9 torde alltså böra inrymmas en bestämmelse härom.

Att forum för åtal jämlikt nuvarande § 4 mom. 9 tryckfrihetsförordningen är det i samma grundlags § 5 mom. 6 angifna, lär vara otvifvelaktigt. Oafsedt hvar skriftens spridning ägt rum, måste alltså åtalet anhängiggöras vid rådstufvurätten i tryckningsorten eller, om denna ort lyder under landsrätt, vid rådstufvurätten i länets residensstad. Med den ändring af § 4 mom. 9, som jag ifrågasatt, torde dock bäst öfverensstämma, att allmän lags föreskrifter om laga domstol blifva att tillämpa beträffande ifrågavarande mål, likasom vid åtal jämlikt det nya mom. 14 i § 4 emot någon, som ej lyder under strafflagen för krigsmakten.

De nya regler, hvilka sålunda torde böra stadgas angående forum i tryckfrihetsmål och rättegången däri, synas lämpligen kunna upptagas i tryckfrihetsförordningens § 5 mom. 10, hvars nuvarande innehåll förlorat all betydelse.»

Till stöd för sitt förslag har herr *Bergendahl* anfört följande:

»På grund af två inom Andra Kammaren väckta motioner, n:is 9 och 10, har Riksdagen att pröfva förslag om ändring i viktiga delar af tryckfrihetsförordningen. Dessa förslag, af hvilka det ena hufvudsakligen äsyftar en omläggning af åtalsrätten i tryckfrihetsmål samt det andra ett förändradt sätt för utseende af den nämnd, som har att pröfva tryckta skrifter brottslighet, äro af mycket stor principiell betydelse. Det kan ifrågasättas, om ändringsförslag af dylik beskaffenhet böra pröfvas annat än i sammanhang med en revision af tryckfrihetsförordningen i dess helhet, därom, såsom bekant, fråga upprepade gånger varit å bane. Då konstitutionsutskottet år 1871 framlade förslag till ny tryckfrihetsförordning, yttrade utskottet i sitt då afgifna utlåtande, bland annat, att, under det utskottet varit sysselsatt med frågan om förändrade stadganden angående ansvarighet för tryckt skrifts innehåll och om nämndens i tryckfrihetsmål sammansättning, den öfvertygelsen hos utskottet alltmer stadgat sig, 'att, då ändring i tryckfrihetsförordningens viktigaste delar och i dess flesta §§ sålunda sattes i fråga, en omarbetning af denna lags redaktion i dess helhet borde i sammanhang därmed ske.'

Af Riksdagens protokoll för år 1871 inhämtas, att ifrågavarande, af konstitutionsutskottet framlagda förslag blef af Första Kammaren i hufvudsakliga delar gilladt, men af Andra Kammaren återremitteradt till utskottet på grund af de anmärkningar, som emot en del detaljbestämmelser i förslaget framstälts. Då 'tiden ej medgaf utskottet att före riksdagens slut vidtagna någon åtgärd i anledning af återremissen', blef frågan för nämnda riksdag förfallen.

**Herr
Bergen-
dahls moti-
vering.**

Men enär 'de hufvudgrunder, på hvilka förslaget hvilade, inom bägge kamrarne tillvunno sig ett tämligen allmänt erkännande', fann konstitutionsutskottet vid det följande årets riksdag anledning att underställa Riksdagens pröfning ett förnyadt, i vissa delar omarbetadt förslag till ny tryckfrihetsförordning. Äfven detta förslag blef i hufvudsakliga delar antaget af Första Kammaren, men af Andra Kammaren afslaget på grunder, för hvilka här icke torde behöfva redogöras.

Såsom bekant framlade Kungl. Maj:t 15 år därefter förslag till ny tryckfrihetslag, men då den riksdag, som emottog detta förslag — 1887 års riksdag — upplöstes, kom förslaget icke under behandling.

Onekligen gör sig behovet af en omfattande revision af tryckfrihetsförordningen fortfarande gällande och kan måhända sägas hafva framträdt med växande styrka under senare tider, men framställningen om en sådan revision, hvilken framställning enligt min mening bör fullständigt angifva ej mindre de fel och brister, hvilkas afhjälpande påkallas, än äfven de grunder, hvarpå de nya lagbestämmelserna böra byggas, torde näppeligen kunna i en enskild motion erhålla den samlande kraft, som erfordras för att framställningen må vinna nödigt beaktande. Fördenskull har jag ansett mig endast böra påkalla Riksdagens medverkan till ändring af ett stadgande, som jag både på teoretiska grunder och af egen praktisk erfarenhet funnit i högsta grad otillfredsställande. Jag syftar härvid på den föreskrift i tryckfrihetsförordningen, som bestämmer om ansvar för den, som försäljer eller utsprider en med kvarstad belagd eller konfiskerad skrift.

Ifrågavarande stadgande förekommer i 4 § 9 mom. i tryckfrihetsförordningen och har följande lydelse:

'Hvar, som beträdes att hafva försält eller utspridt en i laga ordning med kvarstad belagd eller konfiskerad skrift, vare vid alla sådana tillfällen, då han om kvarstaden kunskap ägt eller bort äga, till samma ansvar som författaren förbunden, och ungälle förbrytelsen efter enahanda grunder. Rubbning af kvarstad, hvaruppå försäljning eller utspridande icke följt, ungälles enligt allmän lag'.

Det inses lätt, hur oklart detta stadgande är och tillika hur orimligt.

I sitt arbete 'Om yttrandefrihet och tryckfrihet' skrifver prof. H. L. Rydin, att en bokstafstolkning af denna § skulle leda till den orimligheten, att medan *den*, som *blott* rubbat kvarstad och ej verkställt spridning af den kvarstadsbelagda skriften, blefve straffad äfven om skriften frikännes, komme i detta fall *den*, som både rubbat kvarstad och försält eller eljest utspridt skriften, att gå fri från straff, enär *endast* författareansvar ålåge honom. Professor Rydin ansåg därför, att detta moment borde gifvas en annan lydelse.

Och uppenbart är, att stadgandet är alldeles olämpligt, vare sig nämnda bokstafstolkning är riktig eller ej.

Bestämmelsen om författareansvar för utspridare af kvarstadsbelagd skrift har till följd, att handlingens straffbarhet icke kan blifva föremål för pröfning, förrän skriftens brottslighet blifvit konstaterad genom vederbörande domstols utslag. Åklagaremakten torde därför hafva anledning att afvakta nämnda utslag, innan åtal anhängiggöres mot utspridaren, och när åtal en gång anställes, har utspridaren, som förskaffat sig kännedom om utgången af tryckfrihetsmålet, varit i tillfälle att försätta sin person i säkerhet, hvilket han icke torde underlåta, om målets utgång innebär fara för hans bestraffande.

Äfven en annan betänklighet är förknippad med ifrågavarande stadgande. Allmänna åklagaren i den ort, där utspridandet skett, är nämligen icke behörig att utan särskildt förordnande anhängiggöra ansvarstalan emot utspridaren. Till stöd för denna uppfattning torde jag få anföra följande rättsfall.

Den 24 december 1883 förordnade chefen för kungl. justitiedepartementet om kvarstad å en tryckt skrift, för hvilken sedermera en boktryckare i Stockholm åtalades. Den 25 december 1883 anträffades en person, som i Stockholm utkolporterade skriften. De exemplar däraf, som han innehade, fråntogos honom, men på eftermiddagen samma dag påträffades han åter, sysselsatt med försäljning af nya exemplar. Sedan rapport härom inkommit till öfverståthållareämbetet, remitterades saken till Stockholms rådstufvurätt, där allmänna åklagaren påstod ansvar å utspridaren, hvilken emellertid icke inställt sig vid rätten. Med anledning af det väckta åtalet resolverade rådstufvurätten, att då åklagaren icke, på sätt i tryckfrihetsförordningen föreskrifves, erhållit förordnande att föra talan i saken, kunde hans talan icke upptagas till pröfning, hvadan remissen från öfverståthållareämbetet icke föranledde vidare åtgärd. Detta beslut, som afsades den 15 januari 1884, blef af Kungl. Maj:t fastställt genom utslag den 9 juni 1884.

Det torde häraf framgå, att ordnings- och åklagaremakten icke kunna på ett så verksamt sätt som önskligt vore ingripa emot utspridaren af en med kvarstad belagd skrift. Häre kan gifvetvis ligga en verklig fara för den allmänna ordningen och den personliga säkerheten, särskildt i de fall att tryckta skrifter innehålla uppmaningar till lagstridiga handlingar.

Äfven i öfrigt är stadgandet i ifrågakomna lagrum synnerligen dunkelt. Så t. ex. då det heter, att utspridaren är förbunden till samma ansvar som författaren och skall *'ungälla förbrytelsen efter enahanda grunder'*, så är det förlåtligt, om man varder något oviss, huruvida ut-

spridaren skall svara för sin gärning inför domstolen i den ort, där utspridandet skett, eller inför den domstol, som har att pröfva författarens ansvar.

De förslag till ny tryckfrihetslag, som af konstitutionsutskottet framlades vid 1871 och 1872 årens riksdagar samt af Kungl. Maj:t vid riksdagen 1887, innehöllo förändrade bestämmelser uti ifrågavarande afseende.

I dessa förslag hade man frångått den uppfattningen, att utspridare af kvarstadsbelagd skrift skall vidkännas författareansvar.

Förslagen af 1871 och 1872 innehölle följande kortfattade bestämmelse:

’Den, som med vetskap därom, att kvarstad å tryckt skrift blifvit påbjuden, skriften utsprider, vare förfallen till det straff allmänna lagen stadgar för den, som kvarstad bryter.’

Såsom bekant utgör enligt allmänna strafflagen straffet för brytande af kvarstad böter eller fängelse i högst sex månader.

I Kungl. Maj:ts förslag af år 1887 blef stadgandet något utförligare och annorlunda formuleradt.

Med anslutning till detta senare förslag, och då jag anser en lagändring uti ifrågavarande afseende vara af behovet synnerligen påkallad, får jag värdsamt hemställa,» — — —

*Utskottets
yttrande.*

De af statsrådet och chefen för justitiedepartementet anförda skäl hafva synts utskottet innebära giltig anledning till vidtagande af de i den kungl. propositionen ifrågasatta ändringar i och tillägg till tryckfrihetsförordningen, under förutsättning att i § 4 införes ett tillagdt mom. 12 i enlighet med det förslag, som af 1906 års Riksdag antagits att hvila till vidare grundlagsenlig behandling. Vid sådant förhållande och då utskottet icke haft något att erinra mot de föreslagna bestämmelsernas affattning, har utskottet ansett sig böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Då den af herr Bergendahl väckt motion afser en ändring af § 4 mom. 9 tryckfrihetsförordningen i samma riktning Kungl. Maj:t föreslagit, torde densamma icke föranleda något utskottets särskilda yttrande.

Utskottet får alltså hemställa,

1:o) att Riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till

ändrad lydelse af § 4 mom. 9 och § 5 mom. 10 tryckfrihetsförordningen
äfvensom till införande i första nämnda § af tillagda mom. 13 och 14.

Nuvarande lydelse:

§ 4.

9:o. Hvar, som beträdes att hafva försålt eller utspridt en i laga ordning med kvarstad belagd eller konfiskerad skrift, vare vid alla sådana tillfällen, då han om kvarstaden kunskap ägt eller bort äga, till samma ansvar som författaren förbunden, och umgälle förbrytelsen efter enahanda grunder. Rubbning af kvarstad, hvaruppå försäljning eller utspridande icke följt, umgälles enligt allmän lag.

Föreslagen lydelse:

§ 4.

9:o. Den som, medan förordnande om kvarstad å tryckt skrift är gällande, med vetskap om förordnandet utsprider eller låter utsprida skriften, straffes med böter från och med trettio tre riksdaler sexton skillingar till och med trehundra trettio tre riksdaler sexton skillingar eller med fängelse från och med en månad till och med ett år. Samma lag vare, där någon med vetskap om att tryckt skrift förklarats konfiskerad utsprider eller låter utsprida skriften.

Hvad nu är stadgadt äge ej tillämpning i det fall, att ansvar äger rum enligt 14 mom. denna §.

Rubbning af kvarstad, som ej innefattar straffbart utspridande, umgälles enligt allmän lag.

13:o. Vid sådan afdelning af krigsmakten, som ställes eller är ställd på krigsfot, äge jämväl högste befälhafvaren den rätt att förordna om indragning, hvarom i 12 mom. sägs; och förhållles med pröfning, huruvida förordnandet skall äga bestånd, på sätt där är stadgadt.

14:o. Den som, medan sådant förordnande om indragning af skrift,

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

hvarom nu sagts, är gällande, med vetskap om förordnandet utsprider eller låter utsprida skriften vid trupp eller å flottans fartyg, straffes, där han lyder under strafflagen för krigsmakten, efter nämnda lag, men eljest med böter från och med trettiotre riksdaler sexton skillingar till och med trehundra trettiotre riksdaler sexton skillingar eller fängelse från och med en månad till och med ett år.

§ 5.

10:o. Är åklagad skrift, efter åklagarens påstående, af så brottslig beskaffenhet, att urbota bestraffning därå följa bör, och skriftens författare hör till det stånd, att, efter lag och författningar, han endast i hofrätt för dylikt brott dömas kan, förwise då underrätt, där namnsedeln blifvit öppnad, saken till hofrättens handläggning, hvarefter med densamma vidare förfares, såsom denna tryckfrihetslag föreskrifver.

§ 5.

10:o. Om laga domstol för åtal å förbrytelse, som omförmäles i 4 § 9 mom., så ock för åtal jämlikt 4 § 14 mom. mot någon, som ej lyder under strafflagen för krigsmakten, gälle hvad i allmän lag sägs.

Åtal jämlikt 4 § 14 mom. mot någon, som lyder under strafflagen för krigsmakten, skall tillhöra krigsdomstols upptagande; och tillämpas i ty fall hvad om rättegången vid sådan domstol är eller varder stadgadt, dock att underställning alltid skall äga rum på sätt förut är sagdt.

2:o) att herr Bergendahls motion, n:r 43, må anses besvarad genom utskottets hemställan under punkten 1:o).

Stockholm den 1 maj 1908.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Reservationer:

af herr *Staaß*, med hvilken herrar *af Callerholm*, *Beckman*, *Ericsson* i Vallsta, friherre *Bonde* och *Kvarnzelius* instämt, som ansett, att utskottets yttrande bort hafva följande lydelse:

»Vid öfvervägande af den kungl. propositionen har utskottet visserligen funnit giltiga skäl förefinnas för vissa af de grundlagsändringar, som föreslagits i densamma. Men utskottet kan icke tillstyrka den i oförändrad form utan anser åtskilliga modifikationers påkallade.

Departementschefen har icke på något sätt motiverat det föreslagna straffmåttet i § 4 mom. 9:o. Detta straffmätt, hvars maximum stiger ända till ett års fängelse, synes utskottet för högt tilltaget. I 1887 års proposition, som af departementschefen uttryckligen åberopas såsom stöd för stadgandet, är maximum allenast hälften så stort eller sex månader. Samma straffmaximum föreslås i herr Bergendahls motion. Jämväl utskottet anser detta straffmaximum lämpligt. Skulle emellertid straffmåttet för utspredande af kvarstadsbelagd skrift sålunda nedsättas, följer häraf, att det i momentets sista punkt stadgade straff för rubbning af kvarstad, som ej innefattar straffbart utspredande, likaledes bör undergå jämkning, och torde detta straff i sådant fall skäligen böra bestämmas till böter.

I fråga om mom. 13:o anser utskottet ett förtydligande nödvändigt, så att tvifvel ej må uppstå därom, att lagrummet allenast afser mobilisering vid krigsfara och icke öfningsmobilisering. Detta synes lämpligen kunna uttryckas med användande af samma ordalag, som i det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till strafflag för krigsmakten användes: 'för annat ändamål än öfning ställes eller är ställd på krigsfot'.

Hvad slutligen angår mom. 14 vill utskottet erinra, att enligt § 5 mom. 13:o Konungen äger förordna om indragning af skrift, som utaf en eller flere främmande staters sändebud eller deras regeringar anmäles såsom innefattande sådana ämnen, hvilka kunna föranleda till missnöje hos andra makter, äfven om skriften icke är brottslig. Men något straff finnes icke stadgadt för den, som oaktadt sådant förordnande med vetenskap därom sprider skriften. Uppenbarligen beror detta därpå, att man icke velat med straff belägga spridande af skrift i annat fall, än då den blifvit föremål för åtgärd på grund däraf, att den ansetts brottslig. Det synes då föga rimligt, att den indragning, hvarom nu är fråga, hvilken ju äfven afser skrift, som icke är brottslig, och hvarom skall

förordnas af chefens för justitiedepartementet ombud, skulle omgifvas med en större helgd, så att spridning af skrift, som utgjort föremål för sådan indragning, kunde föranleda till straff. Att sålunda tillägga en underordnad myndighets förordnande kraftigare verkan än den, som Konungens förordnande äger, kan icke vara riktigt. Riktig synes däremot den principen vara, att allenast spridning af sådan skrift, som på grund af vederbörande myndighets åsigt, att den är brottslig — vare sig straff sedan följer eller icke — blifver föremål för rättslig åtgärd, skall anses straffbar.

Något behof af lagändringen är ej heller påvisadt och kan icke hafva framträdt, då hela den ifrågavarande indragningsmakten ännu ej trädt i tillämpning. Och det är svårt att inse, huru ett sådant behof skulle kunna uppstå, då ju förmännen hafva i sin makt att anbefalla underlydande i tillräcklig mängd att, så snart någon skrift, hvarom indragningsförordnande gäller, upptäcket, genast lägga beslag på densamma.

Emellertid vill utskottet ej bestrida att, om bestämmelsen begränsas till krigstillfälle — i enlighet med näst föregående mom. — den kan äga någon grund för sig. Utskottet har fördenskull velat föreslå en modifikation af momentet i sådant syfte. Straffmättet torde emellertid i hvarje fall böra jämkas till öfverensstämmelse med hvad utskottet förordat i fråga om mom. 9:o.

Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen må, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition icke kan i oförändradt skick bifallas, i anledning af densamma jämte den af herr Bergendahl i ämnet väckta motion, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till

ändrad lydelse af § 4 mom. 9 och § 5 mom. 10 tryckfrihetsförordningen äfvensom till införande i förstnämnda § af tillagda mom. 13 och 14.

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

§ 4.

§ 4.

9:o. *Hvar, som beträdes att hafva försält eller utspridt en i laga ord-*

9:o. *Den som, medan förordnande om kvarstad å tryckt skrift är*

Nuvarande lydelse:

ning med kvarstad belagd eller konfiskerad skrift, vare vid alla sådana tillfällen, då han om kvarstaden kunskap ägt eller bort äga, till samma ansvar som författaren förbunden, och umgälle förbrytelsen efter enahanda grunder. Rubbning af kvarstad, hvaruppå försäljning eller utspridande icke följt, umgälles enligt allmän lag.

Föreslagen lydelse:

gällande, med vetskap om förordnandet utsprider eller låter utsprida skriften, straffes med böter från och med trettiotre riksdaler sexton skillingar till och med trehundra-trettiotre riksdaler sexton skillingar eller med fängelse från och med en månad till och med sex månader. Samma lag vare, där någon med vetskap om att tryckt skrift förklarats konfiskerad utsprider eller låter utsprida skriften.

Hvad nu är stadgadt äge ej tillämpning i det fall, att ansvar äger rum enligt 14 mom. denna §.

Rubbning af kvarstad, som ej innefattar straffbart utspridande, umgälles med böter från och med trettiotre riksdaler sexton skillingar till och med trehundra-trettiotre riksdaler sexton skillingar.

13:o. Vid sådan afdelning af krigsmakten, som för annat ändamål än öfning ställes eller är ställd på krigsfot, äge jämväl högste befälhafvaren den rätt att förordna om indragning, hvarom i 12 mom. sägs; och förhållles med pröfning, huruvida förordnandet skall äga bestånd, på sätt där är stadgadt.

14:o. Den som, medan sådant förordnande om indragning af skrift, hvarom nu sagts, är gällande, med vetskap om förordnandet utsprider eller låter utsprida skriften vid afdelning af krigsmakten, som för annat ändamål än öfning ställes eller är ställd på krigsfot, straffes, där han

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

lyder under strafflagen för krigsmakten, efter nämnda lag, men eljest med böter från och med trettiotre riksdaler sexton skillingar till och med trehundra-trettiotre riksdaler sexton skillingar eller fängelse från och med en månad till och med sex månader.

§ 5.

§ 5.

10:o. Är åklagad skrift, efter åklagarens påstående, af så brottslig beskaffenhet, att urbota bestraffning därå följa bör, och skriftens författare hör till det stånd, att, efter lag och författningar, han endast i hofrätt för dylikt brott dömas kan, förwise då underrätt, där namnsedeln blifvit öppnad, saken till hofrättens handläggning, hvarefter med densamma vidare förfares, såsom denna tryckfrihetslag föreskrifver.

10:o. Om laga domstol för åtal å förbrytelse, som omförmäles i 4 § 9 mom., så ock för åtal jämlikt 4 § 14 mom. mot någon, som ej lyder under strafflagen för krigsmakten, gälle hvad i allmän lag sägs.

Åtal jämlikt 4 § 14 mom. mot någon, som lyder under strafflagen för krigsmakten, skall tillhöra krigsdomstols upptagande; och tillämpas i ty fall hvad om rättegången vid sådan domstol är eller varder stadgadt, dock att underställning alltid skall äga rum på sätt förut är sagdt.

af herr *Berger*, som instämt i den af herr Staaff afgifna reservation, i hvad densamma afser § 4 mom. 13.

af herr *Ahlstrand*, som ansett, att de i § 4 mom. 9 och 14 föreslagna straffmaxima bort begränsas på sätt i herr Staaffs reservation förordats.

Det skulle här antecknas, att herr *von Geijer* icke deltagit i detta ärendes afgörande inom utskottet.